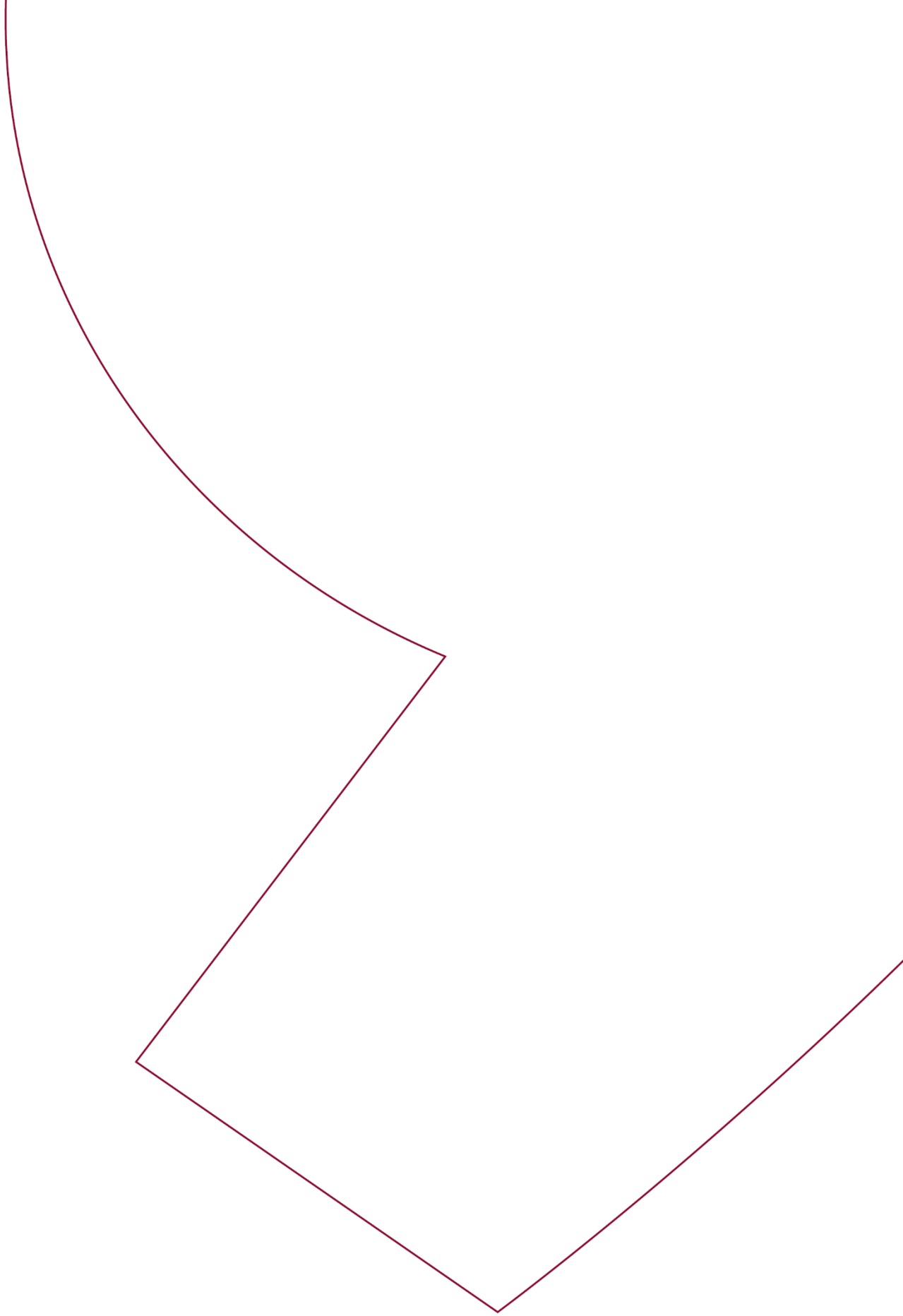

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Associate degree-opleiding Design
voltijd

HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Associate degree-opleiding Design
voltijd

HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

CROHO nr. 80144

Hobéon Certificering & Accreditatie

Datum

20 september 2023

Auditpanel

Prof. dr. ir. J.C. Brezet

S.L. Warmenhoven Venderbos MA

J. van Erp MSc

T. de Waal

Secretaris

G.C. Versluis

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	2
3.	INLEIDING	6
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	8
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	27
6.	AANBEVELINGEN	28
BIJLAGE I	Scoretabel	29
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	30
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	33
BIJLAGE IV	Panelsamenstelling	34

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	HKU-Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	n.v.t.
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Associate degree Design
registratienummer croho	80144
domein/sector croho	Taal en cultuur
oriëntatie opleiding	hbo
niveau opleiding	Associate degree
graad en titel	Associate degree
aantal studiepunten	120 EC
afstudeerrichtingen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Digital Media 2. Connected Design (voorheen Connected Spaces)
locatie	Utrecht
variant	Voltijd
joint programme	n.v.t.
onderwijstaal	Nederlands
datum audit / opleidingsbeoordeling	30 juni 2023: bezoek EXPO 6 juli 2023: audit

2. SAMENVATTING

De Associate degree-opleiding Design van HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht is binnen de hogeschool een eigenstandige opleiding met een focus op de ontwikkeling van beeldende, ontwerpende professionals die de arbeidsmarkt betreden op niveau 5. De opleiding beoogt verbindende makers, ontwerpende verbinders in praktische toepassingsgebieden op te leiden. De opleiding biedt twee varianten: Connected Design en Digital Media.

Afgestudeerden Ad Design maken beeldend werk met een hoge communicatieve kwaliteit, veelal in concrete opdrachtsituaties. Dat gebeurt in de creatieve industrie, in de wereld van design, in mediabedrijven en bureaus, in publieke organen, organisaties of instellingen. Beide groepen verbinden inhoud aan publiek en werken met stakeholders aan vraagstukken. Soms maken ze een eindproduct direct voor de consument, soms realiseren ze in maakomgevingen met beeldend werk een stap in ontwerp- en productieprocessen.

De sector waar afgestudeerden Digital Media terechtkomen gaat over het ontwerp en development van digitale media. Alumni zijn werkzaam bij ontwerpbureaus, productie bureaus, bureaus voor events, reclame, en communicatie. Ze hebben een rol in de marketing, in de visuele vormgeving (grafisch en illustratie), als media vormgever, multi- of digital mediaontwerper of als video-editor. Ze maken podcasts, mediaproducties, filmpjes voor TikTok, online of fysiek campagne materiaal, materiaal voor festivals en enkelen werken zelfstandig als creatief professional aan installaties of innovatief 3D werk of animaties.

Afgestudeerden Connected Design gaan in een bredere waaier van praktijken en domeinen aan de slag waarin social design, beleving van gebruikers, maatschappelijke betrokkenheid een rol spelen. Dat kan bij architectenbureaus, ontwerpstudio's, reclamebureaus maar ook bij overheden, bedrijven of culturele instellingen. Zij noemen zichzelf social designer of beeldend verbinder, maar ook ruimtelijk ontwerper, designer van interieur, fashion of sieraden, of communicatieadviseur, eventmanager, spelontwerper, of technisch tekenaar.

Onderwerp 1. Beoogde leerresultaten

De opleiding baseert zich aantoonbaar op het beroeps- en opleidingsprofiel Beeldende Kunst en Vormgeving, dat in 2014 landelijk is vastgesteld in samenspraak met het werkveld. Dit profiel kent voor Vormgeving zeven competenties: i) creërend vermogen, ii) vermogen tot kritische reflectie door feedback, iii) vermogen tot groei en vernieuwing, iv) omgevingsgerichtheid, v) organiserend en ondernemend vermogen, vi) communicatief vermogen, vii) vermogen tot samenwerken. De opleiding heeft deze competenties nader uitgewerkt in indicatoren voor de Ad op niveau 5. Daarbij heeft zij ook gekeken naar de landelijke afspraken over het beoogde niveau van een hbo-opleiding op niveau 5. De opleiding heeft een duidelijke eigen profilering en inkleuring door 'verbindende makers, ontwerpende verbinders in praktische toepassingsgebieden' op te willen leiden voor een heel breed en divers werkveld. Er is binnen de opleiding expliciet aandacht voor het ontwikkelen van onderzoekend vermogen en een kritische reflectieve houding.

De opleiding overlegt over haar opzet en inhoud met vakgenoten, zoals de verwante Ad opleidingen van andere hogescholen en de bachelor Vormgeving van HKU, en met het werkveld, waaronder de verschillende opdrachtgevers bij projecten. Het is aan te bevelen nu ook een formele werkveldcommissie – een commissie van praktijkvrienden - in het leven te roepen.

Het auditteam is op basis van de hierboven genoemde positieve punten van oordeel dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en komt tot een 'voldoet' voor deze standaard.

Onderwerp 2. Programma

De opleiding biedt een programma dat aantoonbaar op de praktijk is gericht met een mooie opbouw in vier fases - verkennen, verdiepen, positioneren en profileren - en een toename in zelfstandigheid en complexiteit. Door het hele curriculum te doorlopen, kunnen de studenten de beoogde leerresultaten verwerven.

Door jaarlijks (samen met medestudenten) te werken aan een aantal grote integrale projecten (zoals cases in jaar 1 en Life Act en Innovation in jaar 2) in een realistische context kunnen studenten hun creatief makerschap ontwikkelen en zich als professional positioneren in het heel brede en diverse werkveld. De twee kick-off-modules aan het begin van elk studiejaar vond het auditteam in dezen ook heel sterk. Deze vormen een mooie basis voor het creëren van onafhankelijke, agnostische denkers. De opleiding zorgt voor adequate begeleiding bij het zoeken naar de eigen positionering via het programmaonderdeel Supportive Studies. De begeleiding bij deze zoektocht loopt als een rode draad door beide studie jaren heen. In de projecten leren de studenten ook te werken voor echte opdrachtgevers. Het doen van onderzoek is ingebed in deze opdrachten. Er is expliciet aandacht voor ondernemerschap en (leren) samenwerken. Het programma is studentgericht en er is voldoende ruimte voor het maken van eigen keuzes o.a. door het aanbod van twee varianten van de opleiding, Skills- en Designlabs, HKU-brede Seminars en door de mogelijkheid om een eigen invulling te geven aan de eindopdracht.

De studenten zijn zeer tevreden over het programma, het vakaanbod, de studeerbaarheid en de ruimte voor eigen ontwikkeling.

De toelatingsprocedure is helder en passend en de opleiding zorgt op verschillende manieren voor een goede aansluiting voor de diverse groep instromers.

Het auditteam komt op grond van alle hierboven genoemde positieve punten tot het oordeel 'voldoet' voor de standaarden 2 tot en met 5.

Onderwerp 3. Personeel

De docententeams van de beide *schools* zijn goed gekwalificeerd om het opleidingsprogramma te kunnen verzorgen. Er is een mooie spreiding in verschillende type makers, technologische vernieuwing en creatief ondernemerschap en een sterke relatie met de beroepspraktijk.

Een aantal docenten staat via zijn eigen bedrijf nog met één been in het werkveld. Ook de werkplaatsmedewerkers spelen een belangrijke (begeleidende) rol.

De opleiding/HKU besteedt veel aandacht aan professionalisering van de docenten.

Werkdruk van de docenten en stabiliteit in het team heeft de aandacht van het management.

De studenten zijn zeer tevreden over de kwaliteit van de docenten. Ze noemen de docententeams van Connected Design en Digital Media gevarieerd, waardoor ze vanuit verschillende kanten en over verschillende inhouden les krijgen. Ook over de medewerkers in de werkplaatsen die allemaal erg meedenkend, aardig en vaardig zijn, zijn ze positief. Als aandachtspunt noemden de studenten nog wel onderlinge inhoudelijke communicatie/afstemming tussen docenten. Dit heeft de aandacht van (de betrokkenen bij) de opleiding.

Het auditteam is van oordeel dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 6.

Onderwerp 4. Voorzieningen

De twee locaties waar de opleiding is gehuisvest, hebben de beschikking over goed geoutilleerde en in de afgelopen jaren gemoderniseerde werkplaatsen voor o.a. hout, metaal, keramiek, zeefdruk, doka, foto en film. Ook hebben de twee *schools* veel geïnvesteerd in state of the art nieuwe voorzieningen zoals een digitale drukwerkplaats, een makerspace en de bouw van nieuwe motion capture studio's. Daarnaast kunnen alle studenten gebruik maken van voorzieningen en werkplaatsen op de andere locaties van de HKU-Stadscampus. De voorzieningen zijn passend bij de ambitie van de opleiding om de student te laten oefenen, experimenteren en te leren door te doen.

De opleiding biedt de studenten gedurende alle jaren passende begeleiding bij de studie; zowel op persoonlijk gebied als vakmatig. De studenten waarderen de begeleiding door hun tutor enorm.

De informatievoorziening is in principe adequaat en bevordert de studievoortgang. Eenduidige en tijdige communicatie over organisatorische zaken (bijvoorbeeld over het beoordelingsproces, en berichtgeving over belangrijke activiteiten) en het tijdig beantwoorden van vragen is nog een punt van aandacht.

Het auditteam is op grond van bovenstaande en met in achtneming van het aandachtspunt 'communicatie', van oordeel dat de opleiding voldoet aan basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor de standaarden 7 (huisvesting en materiële voorzieningen) en 8 (studiebegeleiding en informatievoorziening).

Onderwerp 5. Kwaliteitszorg

De opleiding is duidelijk gericht op de eigen kwaliteit en ontwikkeling en zich goed bewust van de eigen verbeterpunten. De opleiding borgt de kwaliteit zowel via het formele kwaliteitszorgsysteem in een PDCA-cyclus als via informele gesprekken in de zogenoemde wandelgangen. Studenten, docenten, opleidingscommissie, werkveld, alumni, examencommissie zijn in meer of mindere mate nauw betrokken bij de kwaliteit van de opleiding. Daar waar nodig en/of gewenst treft de opleiding verbetermaatregelen. Het auditteam hoorde daarvan een aantal voorbeelden, zoals het scherper formuleren van de karakteristiek van de opleiding, het aanscherpen van beoordelingscriteria en het beschrijven van de zaken die studenten moeten opleveren (deliverables), het herijken van de werkwijzer voor het afstuderen en het meer betrekken (van ervaringen) van alumni bij het onderwijs. De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en het auditteam komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 9.

Onderwerp 6. Toetsing

De opleiding hanteert een duidelijk systeem van toetsen en beoordelen met een ontwikkelingsgerichte insteek met veel formatieve momenten en een aantal summatieve beoordelingen. Het geven en ontvangen van feedback heeft een belangrijke plek. De opleiding toetst op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier aan de hand van verschillende passende toetsvormen of de student de beoogde competenties en indicatoren realiseert. De studenten zijn tevreden over het toetsen en beoordelen en over de feedback die hen helpt bij het nemen van de volgende stappen in hun ontwikkeling.

De zogenoemde highstake beoordelingen zijn mooie manieren om integraal en met meerdere ogen naar de ontwikkeling van de studenten te kijken. De opleiding heeft scherp in beeld waar nog ontwikkelpunten liggen en is hiermee al (deels) aan de slag.

De examencommissie vervult haar borgende rol naar behoren en treedt zowel reactief als proactief op.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding voldoet aan basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 10. Het aandachtspunt communicatie over het proces van het beoordelen is al meegewogen bij standaard 8.

Onderwerp 7. Gerealiseerde leerresultaten

De studenten hebben in hun eindwerk en presentatie aangetoond dat zij kunnen denken en handelen op het beoogde Ad-niveau. De onderzoeksvragen waren interessant en de uitwerking in concepten en producten was creatief, heel breed en divers. Het auditteam vond niet alle producten op basis van het concept mooi uitgewerkt. Omdat het proces ernaartoe net zo belangrijk is als het product, was dit geen groot issue. Het werkveld zegt zelf dat zij ook eerder een prototype of eerste concept verwacht en niet per sé al een eindproduct is. Het auditteam ziet hier nog wel ontwikkelmogelijkheden: de opleiding zou in de begeleiding van de studenten in hun proces nog meer aandacht mogen geven aan een conceptuele slag, omdat deze van essentieel belang is voor een relevant en betekenisvol ontwerp.

Dat de studenten het beoogde niveau hebben gerealiseerd, blijkt ook uit de tevredenheid van het werkveld. Zij waarderen de zelfstandigheid, projectgerichtheid, motivatie en brede inzetbaarheid van de studenten en het visuele werk dat zij opleveren. Ze zijn initiatiefrijk en ze stappen naar voren. Dat de aansluiting op een vervolgopleiding goed is, blijkt uit het feit dat er jaarlijks een aantal studenten doorstroomt in de bacheloropleiding Vormgeving van HKU. Zij krijgen, na toelating en op basis van hun afgeronde Ad-opleiding, vrijstelling voor studiejaar 1 en 3.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 11.

Algemene conclusie:

Het auditteam is positief over deze nog relatief jonge opleiding. De betrokkenen lieten merken dat zij trots waren op de opleiding en op wat er tot nu toe al is bereikt. De opleiding is aantoonbaar met iets unieks bezig. Er zijn zeker nog ontwikkelpunten, maar die ziet de opleiding zelf ook. Het auditteam is derhalve optimistisch gestemd over de verdere optimalisering van de opzet en inhoud van de opleiding en de aansluiting op het werkveld.

Het auditteam beoordeelde alle standaarden met een voldoet en komt tot het eindoordeel 'positief' voor de Associate degree-opleiding Design van HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Het auditteam adviseert de NVAO de accreditatie van de opleiding te continueren.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter op 20 september 2023.

3. INLEIDING

Het voorliggende beoordelingsrapport is de resultante van een uitgebreide opleidingsbeoordeling van de Associate degree-opleiding Design (hierna: Ad Design of de opleiding) van HKU-Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

In onderstaand rapport zijn de bevindingen van het auditteam met betrekking tot beide varianten beschreven. Daar waar er verschil is tussen de opzet en inhoud van de beide varianten, is dat in de tekst terug te lezen.

De onderwijsinstelling

HKU – Hogeschool voor de Kunsten Utrecht - bestaat uit negen *schools*, die een breed palet aan opleidingen bieden op het gebied van Kunst, Media en Creatieve industrie. De *schools* hebben een eigen plek (letterlijk en figuurlijk) en een eigen sfeer, die duidelijk herkenbaar is in de gebouwen. Studenten kunnen gebruik maken van alle voorzieningen op elke HKU-locatie: van werkplaatsen met een breed assortiment aan apparatuur, studio's, mediatheken en uitleenbalies.

HKU heeft als motto 'De Kunst van HKU - nieuwe verbindingen, nieuwe toepassingen'.

Karakteristiek van de opleiding

De Ad Design is als nieuwe loot aan de stam van kunstvakopleidingen van HKU met ingang van september 2018 van start gegaan. De eerste lichting studenten studeerde in juni 2020 af. Ad Design betreft een tweejarig voltijds programma met twee verschillende varianten: i) Digital Media bij *school* HKU Media en ii) Connected Design – tot 2022 Connected Spaces geheten - bij *school* HKU Design. Met Connected Design is de variant verbreed. Naast ruimtelijke vraagstukken heeft de variant nu ook werkwijzen en toepassingsgebieden in product- en fashiondesign betrokken. In juni 2023 studeerde de laatste groep studenten Connected Spaces af.

Connected Design richt zich op opdrachtsituaties in een breed uitwaaiend domein, gericht op eindgebruikers of deelnemers aan ontwerp- en productieprocessen. Digital Media richt zich vaker direct op eindgebruikers. Bij beide richtingen maken studenten beeldend werk met een hoge communicatieve kwaliteit, verbinden ze inhoud aan publiek en werken ze met stakeholders aan vraagstukken.

Connected Design wordt aangeboden op de locatie op de Ina Boudier Bakkerlaan 50 en Digital Media op de locatie Oudenoord 700.

Studenten doen toelating in het domein waar ze zich het meest mee verbonden voelen. Studenten hebben veelal een beeldende of mediale vooropleiding in het mbo, maar ook meerdere havisten en hbo'ers melden zich jaarlijks aan.

Ieder jaar stromen er meer studenten in de opleiding in. In september 2022 waren dat 39 studenten: 22 bij Digital Media en 17 bij Connected Design.

Ontwikkelingen sinds de vorige visitatie (tussentijdse toets 2020)

Het auditteam dat in 2020 de tussentijdse beoordeling bij de opleiding uitvoerde op standaard 10 en 11, oordeelde positief over de beide standaarden. Het auditteam gaf de opleiding een aantal aanbevelingen mee, waar de opleiding mee aan de slag is gegaan.

Aanbevelingen auditteam 2020	
▪	Overweeg om het beoordelingsformulier voor het afstuderen op te splitsen in meerdere onderdelen.
▪	Blijf in kalibratiesessies aandacht besteden aan de interpretatie van de criteria en aan het punt hoe in de beoordeling recht gedaan kan worden aan de diversiteit aan processen en producten van de studenten, zodat docenten daarin op eenzelfde manier (blijven) optreden.
▪	Betrek het werkveld ook op andere momenten dan bij de highstake beoordelingen systematischer bij de opzet en inhoud van het onderwijs en bevestig hen op wat een Ad'er voor hen kan betekenen.
▪	Leg de nadruk op het beeldende, artistieke aspect binnen de naam 'beeldend verbinder' en denk na over verschillende rollen.
▪	Help de studenten hun eigen identiteit in de markt te zetten en vervul hierin o.a. samen met de zusteropleidingen ArtEZ en Willem de Kooning een rol en schep een kader waarin het voor het werkveld duidelijk is wat een Ad'er zou kunnen betekenen.
▪	Wees kritisch naar studenten over hun (on)mogelijkheden met betrekking tot het starten van een eigen onderneming. Bescherm de studenten - indien van toepassing - ook tegen zichzelf bij te hoge verwachtingen.

In onderstaand rapport zijn de bevindingen van het auditteam met betrekking tot de door de opleiding genomen maatregelen beschreven.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving. De uitgangspunten voor de inrichting van de opleiding passen bij de onderwijsvisie en het profiel van de instelling. De beoogde leerresultaten worden periodiek geëvalueerd.

Bevindingen

Beoogde leerresultaten

De Associate degree-opleiding (hierna: Ad of opleiding) Design van HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht baseert zich aantoonbaar op het beroeps- en opleidingsprofiel Beeldende Kunst en Vormgeving, dat in 2014 landelijk is vastgesteld in samenspraak met het werkveld. De zeven competenties voor Vormgeving betreffen: i) creërend vermogen, ii) vermogen tot kritische reflectie door feedback, iii) vermogen tot groei en vernieuwing, iv) omgevingsgerichtheid, v) organiserend en ondernemend vermogen, vi) communicatief vermogen, vii) vermogen tot samenwerken.

De opleiding heeft deze zeven competenties nader uitwerkt in gedragsindicatoren voor de Ad op niveau 5 die zij nauw heeft laten aansluiten bij de niveau 6 beschrijvingen van de bachelor Vormgeving van HKU. De opleiding heeft bij haar opzet ook gekeken naar de - indertijd nog in aanzet zijnde - landelijke afspraken over het beoogde niveau van een hbo-opleiding op niveau 5. In het beroeps- en opleidingsprofiel van 2014 was nog geen uitwerking op Ad-niveau meegenomen.

Komend jaar krijgen de competenties landelijk aandacht bij de herijking van het beroeps- en opleidingsprofiel Beeldende Kunst en Vormgeving voor de Ad-, bachelor- en masteropleidingen. De opleiding Ad Design van HKU wil daarin samen optrekken met de zusterinstellingen van de Rotterdam Academy van Hogeschool Rotterdam, ArtEZ en Zuyd Hogeschool om een landelijk opleidingsprofiel voor de Ad's op te stellen. Naar verwachting is het herijkte profiel in 2024 gereed. Dan zal de opleiding kijken waar aanpassingen gewenst/nodig zijn in de eigen uitwerking in indicatoren.

Eigen inkleuring/profilering

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding bij haar start in 2018 voor een duidelijke eigen profilering en inkleuring heeft gekozen die onderscheidend is van de verwante bacheloropleiding Vormgeving binnen HKU en onderscheidend is van de manier waarop de Rotterdam Academy en ArtEZ de verwante Ad-opleiding hebben ingevuld.

Tijdens de audit is het auditteam dieper ingegaan op de visie van de opleiding en is er ingezoomd op de vraag wat de Ad'er precies kan doen in, voor en met het werkveld en wat de Ad'er aan het einde van zijn tweejarige studie moet laten zien. De ideeën kristalliseren zich o.a. op basis van gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en de reeds afgestudeerden nog steeds verder uit, zo is gebleken. De opleiding startte in 2018 vanuit de gedachte 'beeldende verbinders' op te leiden, maar de term 'beeldend' gekoppeld aan verbinder blijkt in de praktijk toch minder passend. Dat zeggen ook de studenten in het studentenhoofdstuk in de zelfevaluatie. Thans spreekt de opleiding van 'verbindende makers,

ontwerpde verbinders in praktische toepassingsgebieden'. Dat past beter bij wat de studenten doen. Verbinden is en blijft wel het sleutelwoord. Op de vraag van het auditteam, naar aanleiding van het bestudeerde eindwerk van de studenten, naar wat de opleiding verwacht van het conceptueel vermogen, antwoordden de betrokkenen dat de Ad'ers vooral conceptuele doeners zijn. Zij komen met een concept, maar de uitwerking kan minder 'af' zijn. Van een bachelorstudent wordt in dezen meer verwacht/geëist. Dat herkent het auditteam. (Zie verder standaard 11.) Ook de vertegenwoordigers vanuit het werkveld bevestigden deze zienswijze.

Het auditteam constateert dat de opleiding op dit moment heel veel wil. Het werkveld waarvoor ze studenten opleidt, is heel breed en divers, aldus het management en de docenten, en studenten kunnen vele kanten op na afstuderen. Het auditteam beveelt de opleiding aan hierover explicieter met het werkveld in gesprek te gaan, daar ook bij het werkveld ideeën en verwachtingen leven die de opleiding naast haar eigen ideeën kan leggen. Het zou goed zijn als de opleiding nu een formele werkveldcommissie – een commissie van praktijkvrienden - in het leven roept, waarmee ze over de opzet en inhoud van de Ad in gesprek gaat. Dit naast alle gesprekken die de opleiding al voert met individuele vertegenwoordigers vanuit het werkveld zoals de inmiddels grote groep verschillende opdrachtgevers voor de projecten. Dat zorgt voor meer input van buiten. Het auditteam merkt op dat de opleiding nu nog (te) veel van binnen naar buiten redeneert. Uit de documentatie is gebleken dat de opleiding zelf ook al nadenkt over meer structurele contacten en wil toewerken naar een groep 'praktijkvrienden' – een klankbordgroep van externen die regelmatig betrokken worden bij teambijeenkomsten, als externe deskundigen bij beoordelingen, of als adviseur worden geraadpleegd.

Daarnaast is de vergroting van de naamsbekendheid van de Ad bij het werkveld en potentiële studenten nog een belangrijk aandachtspunt. Het auditteam beveelt de betrokkenen bij de beide varianten aan zich hiervoor sterk te maken en hierin (meer) samen op te trekken. Tevens zou de opleiding hierin samen kunnen optrekken met de verwante Ad's van de Rotterdam Academy en ArtEZ.

Ook de informatie over de Ad op de website van HKU behoeft in dit verband aandacht, vindt het auditteam. De studenten die het auditteam sprak, lieten zich ook kritisch uit over de mate waarin zij worden 'gezien' binnen HKU door de betrokkenen bij andere opleidingen. Ze voelden zich een wat 'verloren' opleiding. Daar moet in de communicatie zeker meer aandacht voor zijn/komen, vindt ook het auditteam.

Onderzoek

De opleiding besteedt expliciet aandacht aan het ontwikkelen van onderzoekend vermogen en een kritische reflectieve houding, zo is in de uitwerking van de competenties te lezen.

Voorbeelden hiervan zijn:

- de student kan beeldend werk maken dat voortkomt uit onderzoek waarin de eigen stijl en werkwijze zichtbaar wordt;
- de student hanteert praktijkgerichte en/of theoretische (onderzoeks-)methoden om inzicht te krijgen en het werk te ontwikkelen en te verdiepen;
- de student kan door feedback eigen werk en werkwijze en die van anderen onderzoeken door te beschouwen, te analyseren en te beoordelen;
- de student raadpleegt verschillende (informatie)bronnen, bekijkt zaken, vraagstukken en problemen vanuit meerdere invalshoeken en staat open voor feedback ter verbetering van zijn eigen portfolio.

Engelse benaming opleiding

Het auditteam constateert dat de Engelse naam – Design - binnen Nederland algemeen bekend is en gebruikt wordt. Met deze naam is de opleiding ook in het crohoregister opgenomen. Het auditteam vindt de benaming passend. Dat de opleiding met het oog op herkenbaarheid in het werkveld ook gekozen heeft voor Engelse namen voor de varianten - Connected Design en

Digital Media - kan het auditteam eveneens goed volgen. In de lessen aan de beide varianten is de voertaal Nederlands.

Afstemming met vakgenoten en het werkveld

Zoals al hierboven is vermeld gaat de opleiding in samenspraak met de zuster Ad-opleidingen aan de slag om een eigen profiel voor de Ad te schrijven. Binnen HKU zelf heeft de opleiding contact met de bacheloropleiding Vormgeving, o.a. over het verschil in niveau, opzet en inhoud en over mogelijkheden voor aansluiting en doorstroom van Ad'ers in de verschillende afstudeerrichtingen van de bacheloropleiding Vormgeving. (Zie ook standaard 2 tot en met 5.) Met het werkveld is het huidige contact vooral 'vloeiend', zo verwoordde een van de gesprekspartners dit tijdens de audit. Er vinden gesprekken plaats op het moment dat het werkveld met verzoeken en interessante vragen komt en als opdrachtgever fungeert bij projecten. De vertegenwoordigers vanuit het werkveld die het auditteam sprak, leek het net als het auditteam een goed idee als er ook een formele werkveldcommissie opgericht zou worden. (Zie hierboven.)

Daarnaast hebben een aantal docenten nog een eigen bedrijf naast hun werk als (gast)docent bij HKU. Zij zijn op basis hiervan eveneens goed op de hoogte van actuele ontwikkelingen in het werkveld en brengen in lessen en op studiedagen inzichten uit de werkvelden in.

Weging en Oordeel: voldoet

De opleiding baseert zich aantoonbaar op het beroeps- en opleidingsprofiel Beeldende Kunst en Vormgeving uit 2014 en de zeven vastgestelde competenties voor Vormgeving. De opleiding heeft deze competenties nader uitgewerkt in indicatoren voor de Ad op niveau 5 en daarbij ook gekeken naar de landelijke afspraken over een hbo-opleiding op niveau 5. De opleiding heeft een duidelijke eigen profilering en inkleuring en leidt op voor een heel breed en divers werkveld. Er is binnen de opleiding expliciet aandacht voor het ontwikkelen van onderzoekend vermogen en een kritische reflectieve houding.

De opleiding overlegt over haar opzet en inhoud met vakgenoten en vertegenwoordigers vanuit het werkveld. Het is aan te bevelen nu ook een formele werkveldcommissie – een commissie van praktijkvrienden - in het leven te roepen.

Het auditteam is op basis van de hierboven genoemde positieve punten van oordeel dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en komt tot een 'voldoet' voor deze standaard.

4.2. Programma

Standaard 2 (programma-oriëntatie): Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Toelichting NVAO: Het programma sluit aan bij de actuele (internationale) ontwikkelingen, eisen en verwachtingen in het beroepenveld en in het vakgebied. Academische vaardigheden en/of onderzoeks- en/of beroepsgerichte competenties krijgen invulling op een wijze die past bij de oriëntatie en het niveau van de opleiding.

Standaard 3 (programma-inhoud): De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Toelichting NVAO: De leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.

Standaard 4 (programma-leeromgeving): De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Toelichting NVAO: De vormgeving van het programma draagt bij aan de realisatie van de beoogde leerresultaten. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten een actieve rol nemen in de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*). De inrichting van de leeromgeving past bij de onderwijsvisie van de instelling. Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert.

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting NVAO: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde leerresultaten.

Bevindingen

▪ ***Koppeling leerresultaten – inhoud programma***

In een competentiematrix hebben beide varianten per module aangegeven welke competenties centraal staan. Door het hele curriculum te doorlopen, kunnen de studenten de beoogde leerresultaten verwerven.

De curricula van de beide varianten kennen een mooie opbouw in vier fases: verkennen, verdiepen, positioneren en profileren. Op hoofdlijnen is de opzet voor de beide varianten gelijk, maar de inhoud is verschillend geladen.

tabel 1: overzicht opbouw curriculum

Beide studie jaren starten met een kick-off: 'Into the deep' in jaar 1 en 'Into the wild' in jaar 2. Hierin worden de studenten in jaar 1 via een 'vrij in te steken' opdracht in het diepe gegooid (Digital Media) of maken zij kennis met 'het maken' via workshops en bezoek aan werkplaatsen (Connected Design). Studenten moeten aan het einde van dit eerste blok een i-product (Digital Media) of een ruimtelijk magazine (Connected Design) opleveren. Jaar 2 start weer met een kickoff, maar dan met een focus op verkennen van de eigen interesse en hoe je hierop kunt voortbouwen (Digital Media) of het in een sneltreinvaart doorlopen van een ontwerpproces (Connected Design). Het auditteam is zeer gecharmeerd van de ideeën rondom en de invulling van deze opstartmomenten in ieder studiejaar. Het vormt een mooie basis voor het creëren van onafhankelijke, agnostische denkers.

Daarna volgt in studiejaar 1 een module Exploring in beide varianten met veel experiment en kennismaking met allerhande nieuwe tools, materialen en technieken, gevolgd door projecten (cases) in de tweede helft van het studiejaar. Ook in studiejaar 2 volgen na de kick-off, Into the Wild, weer projecten (Life Act en Innovation). Daarbij is het samenwerken met externe partijen nog meer van belang dan in studiejaar 1.

Het samenwerken met medestudenten (zowel Ad als bachelor) heeft in het curriculum meer aandacht gekregen. Dit vindt plaats in de Labs, in de projecten en in de HKU-brede Seminars. Daardoor maken de Ad-studenten kennis met een variatie aan mogelijkheden om tot werk te komen in opdrachtsituaties. Dat is belangrijk voor het ontwikkelen van hun 'stevigheid', flexibiliteit en innovatieve slagkracht die zij nodig hebben in de beroepspraktijk, aldus de opleiding. Het auditteam is het daarmee eens. (Zie over de projecten, samenwerken en ondernemerschap verder de volgende paragraaf.)

- **Praktijkgerichtheid/beroepsgerichtheid**

Het auditteam heeft geconstateerd dat het programma aantoonbaar op de praktijk is gericht. De studenten lopen in deze tweejarige studie geen stage, maar werken jaarlijks aan een aantal grote projecten: integrale projecten in een realistische context; ook door externe partijen ingebracht of door de student zelf gezocht en gevonden. Daarin nemen de studenten

verschillende rollen op zich en werken ze veel samen met medestudenten in wisselende groepssamenstellingen. In blok 3 kunnen de studenten sinds 2023 kiezen in welke variant zij een integraal project (case 1) met een externe opdrachtgever willen doen. Ze kunnen daarbij dus ook in de 'andere' variant aan de slag. Door kennis te maken met elkaars aanpak, met uiteenlopende achtergronden en kwaliteiten, versterken studenten hun eigen manier van werken. De studenten sluiten de studie af met een eindproject. (Zie daarover standaard 10.)

De opleiding betreft externe partijen veelvuldig in het programma als probleemeigenaar met een zeker publiek waar een vorm van communicatie of interactie gewenst is. Soms werken studenten aan een vraagstuk in een vooraf bepaalde context, soms gaan ze zelf op zoek naar de concrete toepassing.

Het auditteam heeft vernomen dat het werkveld voor de Ad'er dynamisch is en min of meer tweeledig. Enerzijds komen er concrete vragen vanuit opdrachtgevers zoals in 2022-2023 van Auping, Gispen, Rijkswaterstaat, anderzijds zijn er brede maatschappelijke ontwikkelingen waarvoor studenten oplossingsrichtingen moeten bedenken.

Om de eigen (technische en ontwerp)vaardigheden en het artistiek makerschap verder te kunnen ontwikkelen, biedt de opleiding in beide studiejaren Skills- en Designlabs. Hierin werken de studenten samen met studenten van de bachelorrichtingen die de *schools* HKU Media en HKU Design aanbieden. Daarnaast nemen de Ad-studenten drie keer deel aan een HKU-brede Seminar samen met de bachelorstudenten, waarbij zij kennismaken met verschillende manieren waarop gewerkt wordt, zoals beeldend, onderzoekend, technologisch.

De opleiding besteedt sinds de tussentijdse toets in 2020 meer aandacht aan een ondernemende houding, opdat 'de studenten als creatief maker zelf tot werkomgevingen komen waarin ze van betekenis kunnen zijn', aldus de opleiding. Vanaf het begin van studiejaar 1 is er binnen het programma onderdeel Supportive Studies aandacht voor de ontwikkeling na HKU. Als studenten dromen van een eigen onderneming, worden zij aangespoord om een ondernemingsplan te maken en zich in te schrijven bij de Kamer van Koophandel. Als zij graag in loondienst willen, spoort de opleiding de studenten aan te onderzoeken wat een fijne plek is die aansluit bij hun wensen en wordt het eerste contact gelegd. Docenten begeleiden de studenten hierin en kijken kritisch met hen mee.

Sinds het voorjaar van 2023 biedt HKU taalsessies aan. Doel hiervan is studenten te ondersteunen in het gebruiken van taal om hun werk te versterken: 'om woorden te geven aan wat ze maken en doen'. Dat vindt het auditteam een mooi aanbod.

Studenten die dat willen, kunnen zich na afstuderen aanmelden voor deelname aan het HKU X programma 'Creatief Ondernemerschap'. Twee Ad-afgestudeerden deden dat in het afgelopen jaar.

Het auditteam is tevreden over de expliciete aandacht die er nu is voor ondernemerschap. Dat de dagelijkse praktijk nog weerbarstig is, hoorde het echter tijdens de audit van een aantal alumni. Zoals al bij standaard 1 is beschreven is het voor afgestudeerden essentieel dat de Ad nog meer bekend wordt bij het werkveld, waardoor men weet wat Ad'ers voor hen kunnen betekenen/ waarvoor zij Ad'ers zouden kunnen inschakelen.

▪ **Onderzoek**

Uit de documentatie en de gesprekken met de verschillende betrokkenen, blijkt dat de opleiding de studenten aan de hand van de opdrachten en projecten leert om vormen van methodisch en onderzoekend werken in hun maakproces in te zetten en te reflecteren op hun aanpak. Het auditteam zag hiervan in de beschrijving van de modules mooie, aansprekende voorbeelden, zoals het project Innovation waarbij studenten onderzoek moeten doen naar oplossingen voor een vraagstuk of probleem voor een echte opdrachtgever. Bij Connected Design ligt hierbij bijvoorbeeld inhoudelijk de focus op vernieuwing, duurzaamheid, materialisatie en op inzicht krijgen in productieketens, doelgroepen, commerciële interesses en wat verder nog te maken heeft met 'de markt' en het werkveld. Na in de volgende module nog meer (verdiepend) onderzoek te hebben gedaan, moeten studenten Connected Design een

ontwerp, tool, dienst voor de externe opdrachtgever opleveren en de studenten Digital Media een werkend prototype.

Dat de opleiding de studenten leert om iteratief en experimenteel te werken in hun beeldende werk en niet meteen in oplossingen te schieten, vindt het auditteam in dezen een sterk punt.

- **Vormgeving en studeerbaarheid**

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding met het oog op de verschillende achtergronden en ambities van de instromende studenten (zie ook verderop) goed heeft nagedacht over de eisen aan de opzet en inhoud het programma en de studeerbaarheid. Door studenten bijvoorbeeld veel samen te laten werken in projecten en Labs krijgen studenten met een mbo-achtergrond - die veelal ambachtelijk al sterk zijn en al vaker hebben gewerkt in projecten - en studenten met een havo-/hbo-achtergrond - die veelal al meer procesgericht en reflectief zijn en snel(ler) context zien - de mogelijkheid om met en van elkaar te leren, zichzelf sterker te maken en verder te ontwikkelen. Tevens vraagt het werken in een team verschillende vaardigheden, die op deze wijze goed ingevuld kunnen worden.

De opleiding zorgt voor een duidelijke opbouw in zelfstandigheid en complexiteit in de lessen en opdrachten. De begeleiding die de opleiding biedt, speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van de student als creatief maker en zijn professionele positionering. Deze begeleiding bij het zoeken naar positionering loopt als een rode draad door beide studiejaar heen.

De didactische principes die de opleiding hanteert – leren door te doen, leren in projecten, leren door elkaar (eigen) werk en werkwijze te laten zien en leren door feedback te geven en te ontvangen en te reflecteren – zag en hoorde het auditteam duidelijk terug.

- **Studentgerichtheid, persoonlijke profilering en keuzevrijheid**

Zoals hierboven is beschreven, komen de studenten de opleiding binnen met diverse achtergronden en ambities. De opleiding heeft hier zeker oog voor en speelt daar o.a. via samenwerkingsopdrachten en begeleiding goed op in. Binnen het curriculum zijn er verschillende momenten ingebouwd waarop de studenten eigen keuzes kan maken. Zo mogen ze bijvoorbeeld zelf kiezen welke Skills- en Designlabs en HKU-brede Seminars ze willen volgen. Ook in de invulling van sommige projecten zijn zij vrij. Aan het einde van de studie mogen de studenten voor hun eindproject zelf een onderwerp en samenwerkingspartners kiezen. (Zie daarover standaard 10.)

- **Tevredenheid studenten**

Uit de evaluaties, het studentenhoofdstuk en de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat de studenten zeer tevreden zijn over het programma, over het vakaanbod, het leren over veel verschillende disciplines en het ontwikkelen van vaardigheden waarmee ze gelijk in de praktijk aan de slag kunnen. De studenten die het auditteam sprak, beoordeelden de opleiding met een 7,5 tot 8/9. Ze vertelden dat zij tevreden zijn over de ruimte die ze krijgen voor hun eigen ontwikkeling en over de ontmoeting en samenwerking met studenten van de andere HKU-opleidingen in de Labs en Seminars. Daar halen ze veel uit ten behoeve van hun eigen makerschap. Ook over het programmaonderdeel Supportive Studies waren zij heel positief. Of de studenten de studiedruk als licht of zwaar ervaren, blijkt per persoon heel verschillend te zijn. Dat hangt er ook vanaf of ze alleen of samen aan een opdracht werken, hoe groot en ingewikkeld zij een project zelf maken en of ze veel opdrachten tegelijk krijgen van docenten. De studenten ervaren dat er een combinatie is van 80% kunstonderwijs en 20% niet-kunstonderwijs met aandacht voor onderwerpen als communicatie en bestuderen van doelgroepen. Dat maakt de opleiding in hun ogen heel waardevol.

- **Instroom en aansluiting**

De opleiding hanteert een heldere toelatingsprocedure, waarmee zij ervoor zorgt dat alleen studenten met potentie om de vereiste competenties te ontwikkelen, mogen instromen. Studenten doen toelating in het domein/de variant waar ze zich het meest mee verbonden voelen. Studenten hebben veelal een beeldende of mediale vooropleiding in het mbo, maar ook meerdere havisten en hbo'ers melden zich jaarlijks aan.

De opleiding onderzoekt of de kandidaat voldoet aan de wettelijke toelatingseisen en vraagt de kandidaat daarnaast om een beeld van gemaakt werk (af of niet af) aan te leveren, een thuisopdracht uit te voeren en voor gesprek langs te komen.

De Ad kent geen propedeuse. Dat impliceert deelname van alle studenten aan dit tweejarig programma. Met studenten waarvan blijkt dat zij toch niet op hun plek zitten, voert de opleiding zo snel mogelijk een gesprek. Gemiddeld kent de opleiding in de afgelopen jaren een bescheiden uitval na een jaar. De meeste toegelaten studenten zitten dus bij de Ad van HKU op hun plek. De opleiding zorgt er met behulp van de verschillende modules, waaronder Labs, de HKU-Seminars en de keuzemodules ook voor dat studenten de mogelijkheid krijgen om zich verder te ontwikkelen op die punten waarop ze dat nog nodig hebben en/of wensen. Zoals al hierboven is beschreven, biedt HKU sinds het voorjaar van 2023 taalsessies aan, die studenten ondersteunen in het gebruiken van taal om hun werk te versterken.

Weging en Oordeel: voldoet

De opleiding biedt een programma dat aantoonbaar op de praktijk is gericht met een mooie opbouw in vier fases en een toename in zelfstandigheid en complexiteit. Door het hele curriculum te doorlopen, kunnen de studenten de beoogde leerresultaten verwerven.

Door jaarlijks (samen met medestudenten) te werken aan een aantal grote integrale projecten in een realistische context kunnen de studenten hun creatief makerschap ontwikkelen en zich als professional positioneren in het heel brede en diverse werkveld. De twee kick-off-modules vormen een mooie basis voor het creëren van onafhankelijke, agnostische denkers. De opleiding zorgt via Supportive Studies voor adequate begeleiding bij het zoeken naar de eigen positionering. In de projecten leren de studenten ook te werken voor en samen met echte opdrachtgevers. Het doen van onderzoek is ingebed in deze opdrachten. Er is expliciet aandacht voor ondernemerschap en (leren) samenwerken. Het programma is studentgericht en er is voldoende ruimte voor het maken van eigen keuzes. De studenten zijn zeer tevreden over het programma. De toelatingsprocedure is helder en passend en de opleiding zorgt op verschillende manieren voor een goede aansluiting voor de diverse groep instromers.

Het auditteam komt op grond van alle hierboven genoemde positieve punten tot het oordeel 'voldoet' voor de standaarden 2 tot en met 5.

4.3. Personeel

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Toelichting NVAO: De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Het personeelsbeleid draagt daar aan bij. Er is voldoende personeel beschikbaar om de opleiding te verzorgen en de studenten te begeleiden.

Bevindingen

Beide varianten van de opleiding hebben thans een vast team van 4 à 5 docenten aangevuld met een flexibele schil van nog eens 5 à 6 gastdocenten van binnen en buiten HKU.

De docenten die het auditteam sprak, waren enthousiast en zeer gemotiveerd om een passende en kwalitatief goede Ad-opleiding aan te bieden aan de studenten. Zij waren trots op wat er nu staat.

Uit de documentatie waaronder de CV's blijkt dat er een mooie spreiding is in verschillende type makers, technologische vernieuwing en creatief ondernemerschap en een sterke relatie met de beroepspraktijk. Een aantal docenten heeft naast zijn baan als docent aan de HKU nog een eigen bedrijf. Daarmee zorgen zij eveneens voor verbinding met het actuele werkveld.

De docenten hebben veel onderwijservaring in zowel het hbo als het mbo. Vaste docenten bij HKU moeten een didactische aantekening hebben. Docenten in tijdelijke dienst krijgen het aanbod van HKU die aantekening eveneens te behalen.

Naast de docenten zijn er binnen HKU in de verschillende werkplaatsen (zie standaard 7 en 8) werkplaatsmedewerkers aangesteld, die ook bij de Ad-opleiding betrokken zijn en in de activiteiten die in de werkplaatsen plaatsvinden een belangrijke (begeleidende) rol vervullen. Zij vallen onder de verantwoordelijkheid van de directeur Werkplaatsen.

Uit de documentatie en uit de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat (te) hoge werkdruk voor het relatief kleine team van vaste docenten een aandachtspunt is. Tevens hebben de teams de afgelopen jaren te kampen (gehad) met veel wisselingen – onder andere omdat de eigen beroepspraktijk van docenten harder trok - en heeft de opleiding moeten zoeken naar interim-oplossingen. Dat heeft de druk op de andere docenten ook verhoogd en heeft gezorgd voor versnippering. (Het management van) de opleiding meldde dat zij hard heeft gewerkt aan het hervinden van stabiliteit. Ze streeft nu naar een vaste kern van minimaal vijf docenten per variant. Een groep vaste docenten met een grotere aanstelling die zij altijd kunnen bereiken, is ook de wens van de studenten.

- Professionalisering

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan professionalisering. De beide *schools* stellen samen met de afdeling Human Resource (HR) van HKU jaarlijks een professionaliseringsplan op en doen op regelmatige basis een zogenoemde 'vlootshow'. HKU heeft een breed professionaliseringsaanbod. Zo voorziet bijvoorbeeld het Centrum voor Onderwijs, Onderzoek en Innovatie van HKU in trainingen voor tutoren, trainingen voor leidinggevendenden in het voeren van functionerings- en beoordelingsgesprekken en zijn er zogenoemde 'onboarding' sessies voor nieuwe docenten. Het Centrum verzorgt ook de trajecten voor basiskwalificatie didactische bekwaamheid en seniorkwalificatie examinering (SKE). Een van de huidige docenten van de Ad-opleiding die al langer in dienst is, volgt nu een master-opleiding en anderen nemen deel aan een learning community binnen HKU.

- Tevredenheid studenten

Uit het studentenhoofdstuk en de gesprekken tijdens de audit, is gebleken dat de studenten zeer tevreden zijn over de kwaliteit van de docenten. Ze noemen de docententeams van Connected Design en Digital Media gevarieerd, waardoor ze vanuit verschillende kanten en over verschillende inhouden les krijgen. Ook over de medewerkers in de werkplaatsen die allemaal erg meedenkend, aardig en vaardig zijn, zijn ze positief. De studenten Digital Media zijn heel blij

dat er sinds 2022 een studieleider is die enkel hun variant aanstuurt, in plaats van een combinatie van Digital Media en een van de bachelorrichtingen. Die maakt het grote verschil, aldus de studenten die het auditteam sprak.

Ook bij dit onderdeel noemden de studenten 'communicatie' als punt van aandacht. Ze hebben gemerkt dat docenten die lesgeven in de bachelor en ook in de Ad, niet altijd goed afstemmen met de andere vaste Ad-docenten. Daar hebben de studenten 'last' van. Als voorbeeld gaven zij de opdracht 'behang maken', waarbij de uitleg van de verschillende docenten wat de bedoeling was bij deze opdracht nogal van elkaar afweek. De studenten pleiten ervoor dat alle docenten bij elkaar gaan zitten om opdrachten door te spreken. De studieleiders en docenten meldden desgevraagd dat dat hun aandacht heeft. Zoals al hierboven is beschreven, is het een tijd onrustig geweest met veel verloop van personeel. Docenten die al langer verbonden zijn aan de opleiding weten van elkaar wat zij van studenten verwachten bij opdrachten, maar nieuwe docenten moeten hierin inderdaad nog meer meegenomen worden.

Weging en Oordeel: voldoet

De docententeams van de beide *schools* zijn goed gekwalificeerd om het opleidingsprogramma te kunnen verzorgen. Er is een mooie spreiding in deskundigheid en een sterke relatie met de beroepspraktijk. Ook de werkplaatsmedewerkers spelen een belangrijke (begeleidende) rol. De opleiding/HKU besteedt veel aandacht aan professionalisering van de docenten. Werkdruk van de docenten en stabiliteit in het team heeft de aandacht van het management. De studenten zijn zeer tevreden over de kwaliteit van de docenten en de medewerkers in de werkplaatsen. Het punt van onderlinge inhoudelijke communicatie/afstemming van docenten, heeft de aandacht van (de betrokkenen bij) de opleiding.

Het auditteam is van oordeel dat de opleiding voldoet aan basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 6.

4.4. Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Toelichting NVAO: De huisvesting van de opleiding en de voorzieningen passen bij de beoogde leerresultaten en de onderwijsleeromgeving.

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Toelichting NVAO: Studenten ontvangen een passende begeleiding (ook in het geval van een functiebeperking). De informatievoorziening van de opleiding is adequaat.

Bevindingen

Huisvesting en materiële voorzieningen

De opleiding is gehuisvest op twee locaties: Connected Design op de Ina Boudier Bakkerlaan 50 en Digital Media op Oudenoord 700. Beide locaties hebben samen de beschikking over goed geoutilleerde en in de afgelopen jaren gemoderniseerde werkplaatsen voor o.a. hout, metaal, keramiek, zeefdruk, doka, foto- en filmstudio's en editsuites. Ook hebben de twee *schools* veel geïnvesteerd in state of the art nieuwe voorzieningen zoals een digitale drukwerkplaats, een makerspace en nieuwe motion capture studio's. Daarnaast kunnen alle studenten gebruik maken van voorzieningen en werkplaatsen op de andere locaties van de HKU-Stadscampus. Het auditteam heeft o.a. tijdens een rondleiding op de locatie Oudenoord geconstateerd dat de voorzieningen passend zijn bij de ambitie van de opleiding om de student te laten oefenen, experimenteren en te leren door te doen.

Voor de studenten Connected Design is er op de eigen locatie een vaste thuisbasis waar zij aan het werk kunnen en waar werk kan blijven liggen. De studenten Digital Media hebben op de eigen locatie geen vaste ruimte. Daarover zijn de studenten die het auditteam sprak, kritisch. Zoals al bij standaard 1 is vermeld, vinden zij dat de Ad meer bekendheid en erkenning moet krijgen binnen HKU. De opleiding meldde desgevraagd dat er informeel wel een ruimte is waar 80% van de lessen wordt verzorgd en waar studenten vaak na afloop van de lessen blijven zitten en werk kunnen laten staan.

Daarnaast biedt HKU op de twee onderwijslocaties van de Ad geavanceerde ICT- en bibliotheek-/mediatheekvoorzieningen. Met de Universiteit Utrecht is een samenwerkingsovereenkomst voor het lenen en inzien van literatuur. Tevens heeft HKU een uitgebreide, gratis uitleenservice voor gespecialiseerde Audiovisuele en IT-apparatuur.

Op de wensenlijst staan nu nog vooral meer ruimtes waar 'vies' en 'groot' gewerkt kan worden, met name op momenten van piekdrukke en buiten de werkplaats om.

Studiebegeleiding

In de beide varianten van de opleiding is een tutor aangesteld, die de studenten informeert over de studie en begeleidt bij hun studievoortgang. In beide richtingen organiseert de tutor zowel individuele gesprekken als gesprekken op klassikaal niveau. De tutores hebben de HKU-tutoretraining gevolgd. De opleiding laat weten dat er na een periode van personele wisselingen nu weer een stabiel en goed functionerend tutoraat is. Uit het studentenhoofdstuk blijkt dat de studenten hun tutor enorm waarderen: ze zijn goed benaderbaar en actief in het maken van contact. De tutor van Digital Media ging bijvoorbeeld ook mee op studiereis en beide tutores waren aanwezig in de introductieweek.

Daarnaast besteedt HKU veel aandacht aan een goede zorginfrastructuur. Zo kan de tutor de student ook doorverwijzen naar de decaan, de studentpsycholoog of een andere hulpverlener. Binnen HKU zijn vijf vertrouwenspersonen aangesteld. Daarnaast is er veel aandacht voor 'bevordering van studentwelzijn'; een van de speerpunten van HKU. De studenten die het auditteam sprak, meldden dat het 'veilig' voor hen voelt in de opleiding. Daarover waren zij zeer te spreken.

Studenten met een functiebeperking kunnen aanspraak maken op extra faciliteiten. HKU-breed zijn daarvoor procedures en protocollen opgesteld.

Daarnaast krijgen de studenten gedurende de studie bij het uitvoeren van de opdrachten en het afstuderen vakinhoudelijke begeleiding van de docenten. Ze krijgen daarbij gestructureerde feedback, waarmee ze weer verder kunnen. (Zie daarover ook standaard 10.) Omdat de studenten vanuit verschillende vooropleidingen komen en verschillende ambities hebben, vindt het auditteam de expliciete aandacht die de opleiding heeft voor inhoudelijk ondersteuning heel belangrijk.

In de werkplaatsen krijgen de studenten begeleiding van de werkplaatsmedewerkers.

Informatievoorziening

De informatievoorziening is in principe adequaat en bevordert de studievoortgang, zo heeft het auditteam kunnen constateren. Voor de studenten is er de HKU-studentportal waar zij alle informatie over de studie kunnen vinden. Deze heeft sinds april 2023 een nieuwe opzet zodat de toegankelijkheid en het gebruik van alle informatie is verbeterd. Studenten en docenten werken met Project Campus als onderwijsleeromgeving. Resultaten en studiepunten zijn te raadplegen via het digitale student- en studie-informatiesysteem Osiris. Alle modulebeschrijvingen zijn opgenomen in Osiris en tevens gepubliceerd op de studentportal. HKU-breed wordt er verder gewerkt aan een nieuwe digitale leer-werkomgeving (DWLO) die moet leiden tot een omgeving die nog beter werkt en leidt tot grotere tevredenheid voor alle betrokkenen van HKU. Voor de Ad vormt de wens voor een digitaal portfolio een deelproject binnen deze ontwikkeling.

Maar ook bij dit onderdeel noemen de studenten 'communicatie' – in dit geval over organisatorische zaken - als punt van aandacht. De studenten die het auditteam sprak, vertelden dat het voorkomt dat ze (te) lang moeten wachten op een antwoord op hun vraag. Ook ervaren de studenten de communicatie over het proces van beoordelen als wisselend: de bedoeling van de manier van werken, van de planning wanneer zij wat moeten inleveren, van de geplande en ongeplande momenten van feedback kan strakker, aldus de studenten in het studentenhoofdstuk. Ook noemden zij te late berichtgeving over een workshopdag als afsluiting van de midterm bij Digital Media en de te late berichtgeving voor studenten Connected Design dat zij op zoek moesten naar externe stakeholders als voorbeelden dat de communicatie beter kan/moet.

Daarnaast is er op beide locaties een Servicebalie ingericht waar studenten, docenten en medewerkers terecht kunnen met allerhande vragen over de studie, voor het reserveren van lokalen, lenen van materialen, inzien van tentamens, extra voorzieningen et cetera. Deze balie werkt vanuit het één-loketprincipe met één emailadres en één telefoonnummer. Dat is goed geregeld.

Weging en Oordeel: voldoet

De twee locaties hebben de beschikking over goed geoutilleerde en in de afgelopen jaren gemoderniseerde werkplaatsen. Ook hebben de twee *schools* veel geïnvesteerd in state of the art nieuwe voorzieningen. Daarnaast kunnen alle studenten gebruik maken van voorzieningen en werkplaatsen op de andere locaties van de HKU-Stadscampus. De voorzieningen zijn passend bij de ambitie van de opleiding om de student te laten oefenen, experimenteren en te leren door te doen.

De opleiding biedt de studenten gedurende alle jaren passende begeleiding bij de studie; zowel op persoonlijk gebied als vakmatig. De studenten waarderen de begeleiding door hun tutor enorm.

De informatievoorziening is in principe adequaat en bevordert de studievoortgang. Eenduidige en tijdige communicatie over organisatorische zaken en het tijdig beantwoorden van vragen, is nog een punt van aandacht.

Het auditteam is op grond van bovenstaande en met in achtneming van het aandachtspunt 'communicatie', van oordeel dat de opleiding voldoet aan basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor de standaarden 7 en 8.

4.5. Kwaliteitszorg

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Toelichting NVAO: De opleiding organiseert effectieve periodieke feedback die de realisatie van de beoogde leerresultaten ondersteunt. Bij bestaande opleidingen vinden geëigende verbeteringen plaats naar aanleiding van de uitkomsten van de vorige beoordeling. Hierbij worden passende evaluatie- en meetactiviteiten ingezet. De uitkomsten van deze evaluatie vormen aantoonbaar de basis voor ontwikkeling en verbetering. De opleiding legt intern verantwoording af over de bijdrage van de opleiding aan het realiseren van de strategische doelen van de instelling. Kwaliteitszorg verzekert realisatie van de beoogde leerresultaten. Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissies, medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld van de opleiding actief betrokken. De ontwerpprocessen en de erkenning en borging van de kwaliteit van de opleiding zijn in overeenstemming met de ESG. De opleiding publiceert accurate, betrouwbare en voor de doelgroepen goed toegankelijke informatie over de kwaliteit van de opleiding.

Bevindingen

Het auditteam heeft op basis van de documentatie en de gesprekken tijdens de audit geconstateerd, dat deze nog relatief jonge opleiding duidelijk gericht is op de eigen kwaliteit en ontwikkeling. Ze is zich bewust van de eigen verbeterpunten en werkt daar aantoonbaar aan. Daarvan hoorde het auditteam tijdens de audit voorbeelden, zoals het scherper formuleren van de karakteristiek van de opleiding, het aanscherpen van beoordelingscriteria en het beschrijven van de zaken die studenten moeten opleveren (deliverables), het herijken van de werkwijzer voor het afstuderen en het meer betrekken (van ervaringen) van alumni bij het onderwijs.

Elke *school* werkt met een overall meerjarenplan en een daarvan afgeleid jaarplan die aansluit bij de HKU-brede onderwijsjaarplanning en alle onderwijslogistieke processen. De opleiding borgt de kwaliteit zowel via het formele kwaliteitszorgsysteem in een PDCA-cyclus als via informele gesprekken in de zogenoemde wandelgangen. In de voorbereiding op de audit heeft de opleiding sessies georganiseerd met docenten, examencommissie, opleidingscommissie, studenten, werkveldvertegenwoordigers en alumni. Hierbij is ingezoomd op waar de Ad voor staat, waar men trots op is en hoe men in de nabije toekomst de opleiding een nieuwe fase in kan trekken. Er is op basis hiervan een ontwikkelagenda opgesteld, die het auditteam ook aantrof in de zelfevaluatie.

De opleiding betreft de studenten bij de kwaliteit van de opleiding via formele studentevaluaties na ieder blok (Connected Design) of elk semester (Digital Media), maar ook via gesprekken die de tutor en de studieleader hebben met klassen(vertegenwoordigers). Daarnaast vraagt de opleiding jaarlijks aan de studenten om de Nationale Studenten Enquête (NSE) in te vullen. Uitkomsten van evaluaties worden besproken met docententeams, klassenvertegenwoordigers en de opleidingscommissie, en leiden waar nodig/gewenst tot actiepunten.

Met de docenten zijn er teamvergaderingen en heidagen. Tijdens functioneringsgesprekken komt de kwaliteit van het onderwijs ter sprake. Daarnaast zijn de lijnen binnen deze kleine opleiding kort en weten de studieleaders en de docenten elkaar gemakkelijk te vinden voor overleg.

Ten tijde van de audit was een student van Digital Media lid van opleidingscommissie bij de *school* HKU Media en een docent Connected Design lid van de opleidingscommissie bij de *school* HKU Design.

Met de examencommissie is op structurele basis regelmatig contact en de commissie vervult aantoonbaar een rol in de borging van de kwaliteit van de opleiding. (Zie daarover verder standaard 10.)

Zoals al eerder vermeld, kent de opleiding inmiddels een flink aantal samenwerkingspartners in het werkveld als opdrachtgever voor projecten. Ook gastdocenten brengen inzichten uit het werkveld in. Daarmee zorgt de opleiding voor een externe input op de opleiding. Zoals al bij standaard 1 is beschreven, werkt de opleiding toe naar een groep 'praktijkvrienden'.

In aanloop naar de audit, heeft de opleiding een alumnionderzoek uitgezet naar alle tot nu toe afgestudeerden via deskresearch en interviews met een twintigtal alumni. (Zie over de uitkomsten standaard 11.) De opleiding is voornemens de alumni meer te betrekken bij het onderwijs.

Weging en Oordeel: voldoet

De opleiding is duidelijk gericht op de eigen kwaliteit en ontwikkeling en zich goed bewust van de eigen verbeterpunten. De opleiding borgt de kwaliteit zowel via het formele kwaliteitszorgsysteem in een PDCA-cyclus als via informele gesprekken in de zogenoemde wandelgangen. Studenten, docenten, opleidingscommissie, werkveld, alumni, examencommissie zijn in meer of minder mate nauw betrokken bij de kwaliteit van de opleiding. Daar waar nodig en/of gewenst treft de opleiding verbetermaatregelen. Het auditteam hoorde daarvan een aantal voorbeelden.

De opleiding voldoet aan basiskwaliteit en het auditteam komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 9.

4.6. Toetsing

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De examencommissie oefent haar wettelijke bevoegdheid uit. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

De opleiding kent voor beide varianten een onderwijs- en toetsplan waarin zij jaarlijks vastlegt hoe haar toetspraktijk is ingericht. Deze plannen sluiten aan bij het HKU Toetskader (maart 2019). De opleiding beoogt een ontwikkelingsgerichte insteek. Gedurende de studie en het werken aan projecten, krijgen studenten gestructureerde feedback van docenten/begeleiders, werkveld/opdrachtgevers en medestudenten, waarmee ze weer verder kunnen. De opleiding roostert tussentijdse overleg-, presentie- en begeleidingsmomenten in, waarin het werk van alle studenten wordt besproken. Studenten geven elkaar ook peerfeedback waardoor ze met en van elkaar kunnen leren.

Naast de formatieve momenten, roostert de opleiding ook een aantal summatieve momenten in. Dit betreft de toetsing van zowel een aantal afzonderlijke modules als de integrale beoordelingen aan het einde van jaar 1 en jaar 2. Bij de afzonderlijke modules vraagt de opleiding de studenten bijvoorbeeld om een presentatie te geven over het gemaakte product, tijdens een publieke expositie hun beeldexperimenten te tonen of te laten zien hoe zij de verbinding hebben gelegd tussen vraagstuk en ontvanger en wat de samenhang is in het werk tussen beeldende en technologische middelen. Bij de integrale beoordelingen – door de opleiding high-stake beoordelingen genoemd - zijn alle competenties het uitgangspunt. Daarbij komen in jaar 1 in tegenstelling tot jaar 2 nog niet alle indicatoren aan bod.

Validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding/de beide varianten er op verschillende manieren voor zorgen dat het toetsen en beoordelen op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier gebeurt. Voorbeelden hiervan zijn:

- alle informatie over het toetsen en beoordelen – modulebeschrijvingen, leerdoelen, opdrachten, toetsvormen, beoordelingscriteria - is opgenomen in Osiris en tevens gepubliceerd op de studentportal en zo voor alle betrokkenen na te lezen;
- bij de midterm, de beoordeling aan het einde van jaar 1 en de beoordeling van het afstuderen aan het einde van jaar 2 zijn meerdere beoordelaars/examinatoren betrokken, waaronder altijd de begeleidende docent. Daarmee zorgt de opleiding ervoor dat ook het proces van de student beoordeeld kan worden;
- de opleiding betreft het werkveld als adviseur bij het beoordelen van de projecten en bij de beoordeling van het gemaakte afstudeerwerk van Portfolio & Production (zie verderop) dat te zien is op de Exposure;
- docenten kalibreren met elkaar over de te geven en/of gegeven beoordelingen;
- de examencommissie ziet toe op de kwaliteit van het toetsen en beoordelen en woont ook zelf beoordelingen bij (zie verderop).

Voornemen is om te leren en kennis te delen tussen de varianten omtrent de beoordelings-systematiek, uitvoering en kalibratiemomenten. De examencommissie (zie hieronder) ziet daarop toe. Bij nieuwe gezamenlijke modules zal het formulier in elk geval gelijk zijn. Voor de nieuwe samenwerkingsmodule in blok 3 in jaar 1 is dat inmiddels een feit. Daarnaast werkt *school* HKU Media aan een webomgeving om alle informatie over doelen en spelregels uit het onderwijs- en toetsplan beter te ontsluiten. Bij Design wordt met datzelfde doel gewerkt aan een set van kaarten, waarin op A4-formaat kort doel, werkwijze en spelregels van beoordelingsmomenten zijn beschreven. Deze set wordt in 2023-2024 in gebruik genomen.

Het auditteam heeft in Osiris kennisgenomen van de beschrijvingen van de modules en van de manier waarop de opleiding de verschillende onderwijseenheden toetst en beoordeelt. Het auditteam is van oordeel dat de toetsen passend zijn bij de beoogde competenties en indicatoren. Het auditteam woonde ten tijde van het afstuderen ook beoordelingsgesprekken bij over een aantal afstudeerders Digital Media. Het auditteam is van mening dat de examinatoren dit proces zorgvuldig uitvoerden. Het is een sterk punt dat de examinatoren eerst voor zichzelf een oordeel hadden geformuleerd en daarna met de andere examinatoren en de externe deskundige over de gegeven beoordelingen in gesprek gingen. Voor de bespreking van elke student werd ruim tijd genomen.

De opleiding liet weten dat zij nog een aantal ontwikkelpunten ziet, waarmee ze aan de slag wil/moet. Door veel personeelwisselingen is een en ander helaas vertraagd. Op het wensenlijstje staat o.a. het hierboven al genoemde afstemmen van beoordelingsformulieren, maar ook kalibratie wat de docenten willen zien van de studenten gedurende de studie en in de werkstukken. De wens is om duidelijker naar studenten te communiceren op basis waarvan de eindbeoordeling tot stand komt. Welke onderdelen op welke manier gewogen worden. Naar aanleiding van het advies dat het auditteam van de tussentijdse toets in 2020 had gegeven om te overwegen de afronding van Portfolio & Production op te knippen in meerdere stukken, stelt de opleiding dat zij het toch niet wenselijk vindt om de beoordeling van het proces en het product uit elkaar te halen. Ze liet weten dat ze het belangrijk vindt om alle door de student opgeleverde producten, eindpresentaties en gesprekken integraal te toetsen en te beoordelen. Het auditteam van 2023 kan zich in deze overweging vinden.

Uit de documentatie en de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat de studenten tevreden zijn over het toetsen en beoordelen. Zij zijn positief over het feit dat er per beoordelingsmoment meerdere beoordelaars zijn en ze ervaren de beoordelingen als waardevol. De feedback is concreet met duidelijke vervolgstappen voor hun verdere ontwikkeling. Wel wensen zij met name in het eerste studiejaar nog vaker tussentijdse feedback, omdat er niet veel formele beoordelingsmomenten zijn per jaar. Eerstejaars studenten meldden dat ze aanvankelijk nog wel moesten wennen aan de feedback, die soms als aanvallend of veroordelend werd ervaren. Maar zoals al bij standaard 8 is beschreven, voelen de studenten zich wel 'veilig' in de opleiding. De organisatorische communicatie over het beoordelingsproces behoeft evenwel nog aandacht (zie standaard 8).

Examencommissie

De examencommissie van de Ad Design bestaat uit twee kamers: een in de *school* HKU Design en een in de *school* HKU Media. De commissie draagt zorg voor de borging van het toetsen en beoordelen van alle opleidingen in de betreffende *schools*. Iedere kamer bestaat uit een voorzitter, twee docenten vanuit de opleidingen en een externe deskundige en worden ondersteund door een ambtelijk secretaris die voor beide kamers werkt. De voorzitters van de beide kamers stemmen regelmatig met elkaar af.

Binnen HKU wordt sterk ingezet op professionalisering van de examencommissies, waaronder het aanbieden van (externe) trainingen. Ook wisselen de examencommissies regelmatig ervaringen met elkaar uit aan de hand van cases.

Het auditteam is op basis van de documentatie en de gesprekken tijdens de audit van oordeel dat de examencommissie haar borgende rol naar behoren vervult. Zij is betrokken bij het actualiseren van de onderwijs- en toetsplannen, adviseert over modulebeschrijvingen waarin de beoordelingsvormen en -criteria zijn beschreven, ziet toe op (steeds meer en betere) afstemming over het toetsen en beoordelen tussen Connected Design en Digital Media, ziet toe op het houden van kalibratiebijeenkomsten door examinatoren en woont jaarlijks een aantal eindexamens van jaar 2, high-stake beoordelingen van jaar 1 en beoordelingen van de module Exploring bij. Dat vindt het auditteam sterke punten. Het auditteam zou het goed vinden als de commissieleden daarbij niet alleen checken of procedures goed worden gevolgd, maar dat zij ervoor zorgen dat zij op macroniveau ook inzicht krijgen of het gerealiseerde niveau van de

studenten overeenkomt met de beoogde competenties en deze bevindingen meenemen in de overleggen van de examencommissie met (de directie van) de opleiding en zich hierover verantwoorden in het wettelijk verplichte jaarverslag.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding in haar examencommissie professionals inzet die de expertise hebben om beeldend werk te beoordelen; expertise uit het werkveld van ontwerpers en kunstenaars. Het auditteam beveelt de opleiding aan deze inzet te blijven continueren.

Afstuderen

In de laatste module 'Portfolio & Production' creëren de studenten een visuele en tastbare interventie of product, waarmee ze communicatie en interactie bevorderen met en binnen een doelgroep. Studenten kiezen zelf een onderwerp en samenwerkingspartners (binnen of buiten de school). Met het resultaat moet de student laten zien hoe hij als ontwerpende verbinder, verbindende maker de wereld in wil gaan. Het eindresultaat is een manifestatie van wat de student op basis van onderzoek naar inhoud, context en techniek wil tonen en vertellen. Het eindresultaat kan en mag divers zijn en uiteenlopende media omvatten. Tijdens het eindfestival Exposure maken de studenten hun werk 'publiek'.

Het beoordelingsproces aan het einde van de studie verloopt gefaseerd in verschillende toetsmomenten, waaronder bestuderen van het portfolio en het onderzoeks-procesverslag /AV-presentatie, individuele beoordeling van het werk tijdens de Exposure en een eindgesprek met de student over het project en de presentaties. De beoordelingscommissie bestaat uit vier examinatoren, inclusief de begeleidende docent. Een externe deskundige neemt als adviserend lid deel aan de beoordeling, maar is niet betrokken bij het eindgesprek met de student.

Weging en Oordeel: voldoet

De opleiding hanteert een duidelijk systeem van toetsen en beoordelen met een ontwikkelingsgerichte insteek. Het geven en ontvangen van feedback heeft hierin een belangrijke plek. De opleiding toetst op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier en aan de hand van verschillende passende toetsvormen of de student de beoogde competenties en indicatoren realiseert. De studenten zijn tevreden over het toetsen en beoordelen en over de feedback die hen helpt bij het nemen van de volgende stappen in hun ontwikkeling.

De zogenoemde highstake beoordelingen zijn mooie manieren om integraal en met meerdere ogen naar de ontwikkeling van de studenten te kijken. De opleiding heeft scherp in beeld waar nog ontwikkelpunten liggen en is hiermee al (deels) aan de slag.

De examencommissie vervult haar borgende rol naar behoren en treedt zowel reactief als proactief op.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding voldoet aan basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 10. Het aandachtspunt communicatie over het proces van het beoordelen is al meegewogen bij standaard 8.

4.7. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren

Uit evaluaties blijkt dat externe partijen die met Ad-studenten hebben gewerkt, de zelfstandigheid, projectgerichtheid, motivatie en brede inzetbaarheid van de studenten waarderen. Het visuele werk dat zij opleveren is direct te gebruiken. Zij typeren dat werk als ambachtelijk en technisch sterk, creatief en innovatief. Ook de vertegenwoordigers die het auditteam sprak, waren uitermate tevreden over de kwaliteit van de studenten. Dat er niet altijd een 'af' product ligt, maar wel een prototype of een eerste concept, achten zij passend bij de Ad en het niveau dat van de studenten wordt verwacht. Zij roemden de flexibiliteit en verfrissende ideeën van de studenten. Ze zijn initiatiefrijk en ze stappen naar voren.

Meer dan 80% van de inmiddels ruim zeventig afgestudeerden heeft werk gevonden dat aansluit bij de opleiding, zo blijkt uit een analyse (deskresearch) door de opleiding en uit interviews met een twintigtal alumni. Een klein aantal afgestudeerden – tot nu toe 10 - is doorgestroomd in de bachelor Vormgeving van HKU. De Ad heeft daartoe met de verschillende afstudeerrichtingen van Vormgeving gekeken naar aansluiting en mogelijke vrijstellingen. Afgestudeerden krijgen na toelating bij de bachelor thans vrijstelling voor jaar 1 en jaar 3, omdat ze al beschikken over een behoorlijke basis en over ervaring in het werken in de praktijk. Afgestudeerden van de richting Connected Design kunnen na toelating bij de bachelor vrijstelling krijgen bij de afstudeerrichtingen Fashion, Product, Spatial Design en Design for Change and Innovation (DCI). Afgestudeerden van de richting Digital Media kunnen na toelating bij de bachelor vrijstelling krijgen bij de afstudeerrichting Image and Media Technology (IMT) en, net als studenten Connected Design, bij DCI.

Eigen oordeel auditteam over het gerealiseerde niveau

Het auditpanel heeft van 15 studenten uit 2022 en 2023 de eindwerken bestudeerd en op 30 juni 2023 de Exposure van studenten Connected Spaces¹ en Digital Media bezocht en daar met studenten over hun geëxposeerde werk gesproken.

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerken en presentaties hebben aangetoond dat zij kunnen denken en handelen op het beoogde Ad-niveau. De onderzoeksvragen waren interessant en de uitwerking in concepten en producten was creatief, heel breed en divers. Dat laatste komt dus overeen met hetgeen de opleiding hierover vermeldde. Studenten hebben de ruimte gekregen en genomen om aan het einde van hun tweejarige studie hun eigen fascinatie te volgen en hebben in overleg met en/of voor een bepaalde doelgroep of opdrachtgever een concept ontwikkeld met een eigen, individuele invulling. Zo ontwikkelde een student ideeën en spelmogelijkheden rondom verkenning van stadsnatuur, kwam een andere student met mogelijkheden voor meer en duurzamere ontmoetingen in de buurt, ontwikkelde weer een andere student voor een museum mogelijkheden om bepaalde uitgestalde voorwerpen op een interessante en interactieve wijze te presenteren aan het publiek en ontwierp weer een andere student een interactieve dagbesteding waarmee de hersenactiviteiten van dementerenden gestimuleerd blijven worden. Het auditteam vond niet alle producten mooi uitgewerkt. Dat hoeft ook niet, omdat het proces ernaartoe net zo belangrijk is als het product. Zoals al hierboven is vermeld, verwacht het werkveld niet per sé een 'af' product. Een van de werkveldvertegenwoordigers zei tijdens de audit dat een specialist dat vervolgens nog verder kon uitvoeren op basis van het concept-prototype. Het auditteam kan zich hierin vinden, maar vindt wel dat er in de begeleiding bij het

---

¹ Ten tijde van de audit waren er nog geen afgestudeerden van Connected Design.

eindwerk nog meer aandacht gegeven had kunnen worden aan de uitwerking. Daar valt nog winst te behalen. Er zit in sommige studenten meer dan er nu is uitgekomen. Het was het auditteam bij zijn bezoek aan de Exposure opgevallen dat er minder artistieke conceptuele gelaagdheid in de eindwerken te zien was, terwijl in gesprekken met de studenten er duidelijk wel meer inhoudelijk en artistiek conceptuele kwaliteiten aangetoond werden door een groot aantal studenten. Die conceptuele slag is naar de mening van het auditteam van essentieel belang voor een relevant en betekenisvol ontwerp. Dit speelt met name bij Connected design, waar de aard van de manifestatie niet is gedefinieerd en afhankelijk van het idee - het concept - kan variëren. Dat concept is de essentiële schakel tussen uitgangspunten en materialisatie. Bij Digital Media is dit wezenlijk anders omdat daar het resultaat altijd iets digitaals is en bijvoorbeeld geen volkstuinje of een meubellijn.

Het auditteam ziet daarom nog ontwikkelmogelijkheden voor de opleiding en de studenten door meer nadruk te leggen op het conceptuele. De opleiding merkte desgevraagd op dat soms tijdgebrek de studenten ook parten speelt.

Weging en Oordeel: voldoet

De studenten hebben in hun eindwerk en presentatie aangetoond dat zij kunnen denken en handelen op het beoogde Ad-niveau. De onderzoeksvragen waren interessant en de uitwerking in concepten en producten was creatief, heel breed en divers. Het auditteam vond niet alle producten op basis van het concept mooi uitgewerkt, maar dat is geen issue omdat het proces ernaartoe net zo belangrijk is als het product. Het werkveld verwacht ook eerder een prototype of eerste concept en niet per sé al een 'af' product. Het auditteam ziet hier nog wel ontwikkelmogelijkheden: de opleiding zou in de begeleiding van de studenten in hun proces nog meer aandacht mogen geven aan een conceptuele slag.

Dat de studenten het beoogde niveau hebben gerealiseerd, blijkt ook uit de tevredenheid van het werkveld. Dat de aansluiting op een vervolgopleiding goed is, blijkt uit het feit dat er jaarlijks een aantal studenten doorstroomt in de bacheloropleiding Vormgeving van HKU.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding voldoet aan basiskwaliteit en komt tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 11.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditteam is op basis van de documentatie en de gesprekken tijdens de audit positief over deze nog relatief jonge opleiding. De opleiding voldoet aan alle standaarden en de betrokkenen die het auditteam sprak, lieten merken dat zij trots waren op de opleiding en op wat er tot nu toe al is bereikt. De opleiding is aantoonbaar met iets unieks bezig. Er zijn zeker nog ontwikkelpunten, maar die ziet de opleiding zelf ook. Het auditteam is derhalve optimistisch gestemd over de verdere optimalisering van de opzet en inhoud van de opleiding en de aansluiting op het werkveld.

Het auditteam beoordeelde alle standaarden met een voldoet en komt tot het eindoordeel 'positief' voor de Associate degree-opleiding Design van HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

6. AANBEVELINGEN

- Draag zorg voor meer en betere communicatie met studenten, met betrekking tot:
  - verwachtingen van de studenten bij het uitvoeren van opdrachten, waaronder onderlinge inhoudelijke afstemming tussen docenten;
  - snellere beantwoording van vragen, proces van beoordelen en tijdige informatie over belangrijke acties/activiteiten.

- Laat de twee varianten meer met elkaar optrekken mede met het oog op versterking van het op de kaart zetten van de Ad, binnen en buiten HKU. Tevens zou de opleiding hierin samen kunnen optrekken met de verwante Ad's van de Rotterdam Academy en ArtEZ.

- Zorg dat de Ad extern goed op de kaart komt, met betrekking tot:
  - de naamsbekendheid van de Ad bij het werkveld, potentiële studenten en betrokkenen binnen de HKU
  - Verbeter de informatie op de website en leg in eerste instantie duidelijk(er) uit wat een Associate degree is en daarnaast wat het profiel is van deze Ad en de beide varianten.

- Zorg dat de Ad intern binnen HKU ook goed op de kaart komt. De focus lijkt nu toch vooral te liggen op de bacheloropleidingen. Zorg ervoor dat de profilering van de Ad als eigenstandige opleiding t.o.v. de bachelor voor alle betrokkenen bij HKU duidelijk en bekend is.

- Richt een werkveldcommissie - een commissie van praktijkvrienden - op, zodat er ook een formeel gremium is waarmee de opleiding kan overleggen over haar opzet en inhoud en verdere (door)ontwikkeling.

- Geef in de begeleiding van de studenten in hun proces nog meer aandacht aan een conceptuele slag, omdat deze van essentieel belang is voor een relevant en betekenisvol ontwerp.

BIJLAGE I   Scoretabel

Scoretabel paneloordelen HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht Associate degree-opleiding Design voltijd	
Onderwerpen / Standaarden	Oordeel
Beoogde leerresultaten	
Standaard 1. Beoogde leerresultaten	voldoet
Programma	
Standaard 2. Oriëntatie programma	voldoet
Standaard 3. Inhoud programma	voldoet
Standaard 4. Vormgeving programma	voldoet
Standaard 5. Aansluiting programma	voldoet
Personeel	
Standaard 6. Kwalificaties personeel	voldoet
Voorzieningen	
Standaard 7. Huisvesting en materiele voorzieningen	voldoet
Standaard 8. Studiebegeleiding en informatievoorziening	voldoet
Kwaliteitszorg	
Standaard 9. Periodiek evalueren	voldoet
Toetsing	
Standaard 10. Toetsing	voldoet
Gerealiseerde leerresultaten	
Standaard 11. Leerresultaten	voldoet
Algemeen eendoordeel	Positief

BIJLAGE II   Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Uitgebreide Opleidingsbeoordeling t.b.v. Associate degree-opleiding Design – HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

Datum: 6 juli 2023

Locatie: HKU Oudenoord 700 // 3513 EX Utrecht

Samenstelling auditpanel

Naam	Rol
Prof.dr.ir. J.C. (Han) Brezet	Voorzitter
MA S.L. (Sascha) Warmenhoven Venderbos	Lid
MSc J. (Jeroen) van Erp	Lid
T. (Tanita) de Waal	Student-lid
BEd G.C. (Rianne) Versluis	Secretaris

Programma

Tijd	Ruimte	Gesprekspartners (incl. functies/rollen) ²
08.15 – 09.00	Receptie	Inloop & ontvangst auditpanel
09.00 – 09:45	ON 1.25	Panel opleidingsmanagement <ul style="list-style-type: none"> • directeur HKU Design • directeur HKU Media • studieleider Ad Design Connected Design • studieleider Ad Design Digital Media
09.45 – 10.00	ON 1.25	Pauze / Intern overleg auditpanel
10:00 – 11:00	ON 1.25	Panel studenten <ul style="list-style-type: none"> • eerstejaars Digital Media (lid OC) • tweedejaars Digital Media • tweedejaars Connected Design • tweedejaars Connected Design
11.00 – 11.15	ON 1.25	Pauze / Intern overleg auditpanel

---

² In verband met de privacywetgeving zijn hier uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het auditpanel bekend.

11.15 – 12.15	ON 1.25	Panel docenten <ul style="list-style-type: none"> • docent Connected Design • docent en tutor Connected Design • docent Connected Design (lid OC) • docent Digital Media • docent Digital Media (lid EC School of Creative Transformation) • tutor Digital Media • docent Digital Media (docent bachelor Image and Mediatechology)
12.15 - 13.00	ON 1.25	Lunchpauze en intern overleg auditpanel
13.00 – 13.45		rondleiding locatie, directeur Werkplaatsen HKU
13.45– 14.15	ON 1.25	Panel examencommissie <ul style="list-style-type: none"> • voorzitter EC-kamer HKU Design • lid EC-kamer HKU Design • voorzitter EC-kamer HKU Media • ambtelijk secretaris
14.15– 14:30	ON 1.25	Pauze / Intern overleg auditpanel
14.30 – 15.30	ON 1.25	Panel werkveld / alumni <ul style="list-style-type: none"> • parket-generaal Openbaar Ministerie • researcher en productdevelopment Auping, Deventer • alumna Connected Design, eigenaar Qconcept studio • eigenaar/directeur Kaliber - digitaal bureau voor intensieve interactie, Utrecht • eigenaar WOUW! • alumna Digital Media, student IMT • alumna Digital Media, digital designer
15.30 – 15.45	ON 1.25	Pauze/ Intern overleg auditpanel
15.45- 16.00	ON 1.25	Pending issues
16.00 – 16.45	ON 1.25	Intern overleg auditpanel
16.45– 17.00	Docentenkamer	Terugkoppeling

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende voltijdopleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde “Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs” van september 2018. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een auditpanel zich bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het panel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

Op basis van de door opleiding verstrekte documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de opleiding.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als ‘gesprekken tussen vakgenoten’.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Het auditpanel bood studenten, docenten en andere betrokkenen bij de opleiding die niet waren opgenomen in het programma van het locatiebezoek, de gelegenheid om zaken onder de aandacht te brengen die zij van belang achten voor de beoordeling. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding de mogelijkheid daartoe tijdig en op correcte wijze bij hen onder de aandacht heeft gebracht en hen heeft geïnformeerd over hoe zij contact konden opnemen met de secretaris van het auditpanel.

Het auditteam ontving geen reacties.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een standaard 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2018'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding. Het eindoordeel over de opleiding luidt: 'positief', 'positief onder voorwaarden' of 'negatief'.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief indien alle standaarden 'voldoet' scoren.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief onder voorwaarden indien standaard 1 voldoet en maximaal vijf standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert (zie aanvullende beslisregels voorwaarden).

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval negatief indien:

- een of meer standaarden 'voldoet niet' scoort/scoren;
- standaard 1 'voldoet ten dele' scoort;
- een tot vijf standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- zes of meer standaarden 'voldoet ten dele' scoren.

BIJLAGE III   Lijst geraadpleegde documenten

- Zelfevaluatie
- Onderwijs- en examenregeling – OER Associate degree Connected Design 2022-2023
- Onderwijs- en examenregeling – OER Associate degree Digital Media 2022-2023
- Landelijke beschrijving niveau 5
- Modulen Ad Digital Media 2022-2023
- Modulen Ad Connected Design 2022-2023
- Onderwijs- en toetsplan HKU Media 2022-2023
- Onderwijs- en toetsplan Ad Digital Media 2022-2023
- Onderwijs- en toetsplan HKU Design 2022-2023
- Onderwijs- en toetsplan Ad Connected Design
- Jaarplan HKU Media 2023-2024
- Jaarplan HKU Design 2023-2024
- Teamsamenstelling Associate degree Design
- Professionaliseringsplan HKU Media 2022-2023
- Kwaliteitsplan HKU Media 2022-2023
- Kwaliteitsplan HKU Design 2022-2023
- Jaarverslagen examencommissie 2020-2021, 2021-2022
- Jaarverslagen opleidingscommissie HKU Media en HKU Design (2021-2022)
- Werkwijzer afstuderen AD Connected Design 2022-2023
- Werkwijzer afstuderen Digital Media 2022-2023
- Overzichtslijst van alle afstudeerders 2022 en 2023
Eindwerken van de geselecteerde studenten Ad Design + beoordelingsformulieren + links naar geselecteerde eindwerken Exposure

Het auditpanel heeft van 15 studenten de afstudeerproducten bestudeerd en op 30 juni 2023 de EXPO van de studenten Connected Design en Digital Media bezocht en met studenten gesproken. Om redenen van privacy zijn de namen van de afgestudeerden, hun studentnummers evenals de titels van de eindwerken hier weggelaten maar uiteraard wel bekend bij de secretaris van het auditteam, en daar eventueel op te vragen.

BIJLAGE IV Panelsamenstelling

Op 24 februari 2023 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de opleiding Associate degree Design van HKU Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, onder het nummer PA-1427.

Naam visitatiegroep:	n.v.t. (eenmalig uniek)
----------------------	-------------------------

De secretaris van het auditpanel beschikt over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemde visitatiegroep zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit adviesrapport beschreven opleiding.

Naam	Korte functiebeschrijvingen
Prof. dr. ir. J.C. Brezet	Parttime professor Sustainable Innovation aan de Aalborg University (Denemarken) en emeritus hoogleraar Faculteit Industrieel Ontwerpen bij de TU Delft.
S.L. Warmenhoven Venderbos MA	Fashion designer, Creative director en Course leader Arts & Crafts, Rotterdam Academy.
J. van Erp MSc	Founding partner & innovation strategist, Fabrique.
T. de Waal	Student Ad Fashion Design, Hogeschool Rotterdam.

G.C. Versluis	Senior-adviseur Hobéon, gecertificeerd secretaries NVAO sinds 2010
---------------	--

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Hobéon

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag
+31 (0)70 30 66 800
info@hobeon.nl
www.hobeon.nl